

Stichting Pensioenfonds TNO

Life & Pension

15e jaargang – nummer 1 – februari 2015

2014: een uitstekend jaar

Het jaar 2014 ligt achter ons. Tijd om voorzichtig de balans op te maken. Op dit moment gaat het dan om een eerste indicatie. Om definitieve cijfers te vermelden is het nog te vroeg. Nog niet alle benodigde informatie is al gerapporteerd en de wettelijk vereiste controles van de externe accountant en actuaris moeten nog plaatsvinden. Toch durf ik al te zeggen dat 2014 een uitstekend jaar is geweest.

De beleggingsresultaten zijn hoog en de dekkingsgraad is gestegen. Het pensioenfonds is klaar om de nieuwe regelgeving uit te voeren. De definitieve cijfers worden in juli gepresenteerd.

Vlak voor de zomer van 2014 heeft het pensioenfonds een enquête gehouden over risicobereidheid. Hoewel het een moeilijk onderwerp is hebben velen van jullie de enquête ingevuld. Bedankt daarvoor!

In de tweede helft van 2014 heeft het pensioenfonds nagenoeg alle vestigingen van TNO bezocht, en een aantal vestigingen van andere aangesloten werkgevers. Ook zijn er drie bijeenkomsten georganiseerd voor pensioengerechtigden. Het doel van de bijeenkomsten was om pensioenaan-gelegenheden onder de aandacht te brengen, de nieuwe regelgeving toe te lichten en de eerste resultaten van de enquête te presenteren. Ik had in de meeste gevallen geen directe rol bij de presentaties, maar ik ben wel naar bijna alle bijeenkomsten geweest. Het was voor mij een unieke gelegenheid om te horen wat er bij onze deelnemers leeft en om met deelnemers in contact te treden. De opkomst tijdens de bijeenkomsten was hoog. De discussies waren boeiend. De combinatie van presentatie tijdens de lunchpauze met een broodje heeft wat mij betreft gewerkt. Ik kijk met veel plezier terug op de bijeenkomsten.

Kostijn van Gerven
directeur

Colofon

Life & Pension is een uitgave van Pensioenfonds TNO voor deelnemers en pensioengerechtigden.

Tekst: Pensioenfonds TNO i.s.m. AZL N.V.

Vormgeving: AZL N.V.

Fotografie: De Beeldredactie

Illustraties: Margot Senden

Redactie

Heeft u vragen of suggesties met betrekking tot Life & Pension, stuur dan een e-mail naar info@sp.tno.nl. Bellen kan ook, naar 070 413 8602, of stuur een brief naar Pensioenfonds TNO, Redactie Life & Pension, Postbus 7018, 2280 KA Rijswijk
Druk: Quantes
Oplage: 8.830 exemplaren

Rechten

Niets van deze uitgave mag worden overgenomen of vermenigvuldigd zonder toestemming van Pensioenfonds TNO. Aan de inhoud van deze Pensioenkrant kunnen geen rechten worden ontleend.

Personalia

Bestuur

Werkgeversleden

ir. D.Ph. Schmidt (voorzitter)
ir. drs. J.B.M. Louwe (secretaris)
mw. mr. I.C. van den Broek
mw. mr. drs. F. Marring RA

Deelnemersleden

drs. J.A. Veltman (plv. voorzitter)
dr. F. Phillipson RTD
ir. J.W. Vethaak
Vacature

Pensioengerechtigdenleden

dr. C.L. Ekkers
drs. J.T. Ruijgrok MBA

Directie

drs. C.H.M. van Gerven (directeur)
mr. A. van Luijk (adjunct-directeur)

In dit nummer...

eTNOs is er voor álle gepensioneerden.....	6
Kwartaalbericht: Vierde kwartaal 2014	10
Overleden pensioengerechtigden	11
Kort nieuws	12

‘Wij geloven in openheid’

**Verantwoordingsorgaan
van start**

**‘Jongeren willen minder risico,
ouderen juist meer’**

‘Wij geloven in openheid’

Hij is voorzitter van de Ondernemingsraad én plaatsvervangend voorzitter van Pensioenfonds TNO. Hans Veltman is op verschillende manieren betrokken bij het pensioen voor iedereen die bij TNO en de aangesloten organisaties werkt of gewerkt heeft.

Per 1 januari 2015 is er veel veranderd in dat pensioen. Waarom? En wat vindt Hans Veltman van die veranderingen?

De overheid heeft de fiscale behandeling van het pensioen aangepast en daardoor moest het pensioen van Pensioenfonds TNO ook aangepast worden. Hans Veltman vat de wijzigingen samen: ‘Ten eerste wordt het pensioen dat vanaf 2015 wordt opgebouwd berekend op een richtleeftijd van 67; ten tweede kun je, als je meer dan € 100.000 verdient, voor het meerdere mee gaan doen aan een netto-pensioen-regeling.’

Móet je nu doorwerken tot 67 jaar?

‘Nee, het pensioen dat tot en met 2014 is opgebouwd, is gebaseerd op een richtleeftijd van 65 jaar. Beide bedragen rekenen we dan om naar de leeftijd waarop je met pensioen wil gaan. Bovendien kun je het pensioen uit beide potjes in laten gaan vanaf je 55ste.’

Nu heeft iedereen pensioen met twee pensioenleeftijden. Waarom is dat?

‘We hadden ook alle pensioenen kunnen omrekenen naar 67 jaar. Dat is niet gedaan. Wij kunnen namelijk niet garanderen dat het

pensioen nog even hoog is als nu, wanneer je het later weer vervroegt naar 65 jaar. Het kan zijn dat dan met andere, minder gunstige factoren gerekend moet worden. Dan zou je pensioen lager worden dan het nu is. Dat vonden we te onzeker.'

Hoe zijn de wijzigingen voorbereid?

'We hebben de unieke situatie dat er een grote verwevenheid is tussen het bedrijf en het pensioenfonds. De directeur HR, de voorzitter van de Ondernemingsraad, de CFO, al deze functies zijn vertegenwoordigd in het bestuur van het pensioenfonds. Samen met het bestuursbureau is daar de meeste kennis over pensioen voorhanden.

Jaren geleden werd al duidelijk dat er veel zou veranderen in het pensioen in Nederland. Toen zijn we al gaan volgen welke kant de wijzigingen op zouden gaan en hoe we dat dan wilden vertellen. Uiteindelijk heeft het bestuur een advies geschreven aan de sociale partners. De Raad van Bestuur en de Ondernemingsraad hebben vervolgens op basis daarvan een besluit genomen.'

Keurt de slager dan zijn eigen vlees?

'Toch niet. De Ondernemingsraad heeft een pensioencommissie, waarvan ik geen deel uit maak. Ik ben wel bij vergaderingen geweest, maar dan als informant. De OR heeft in die commissie zijn eigen mening gevormd.'

Zijn deelnemers ook betrokken in dit proces?

'Dat wilden we heel graag. We hebben workshops gedaan met de Deelnemersraad, dus inclusief de vertegenwoordigers van de gepensioneerden. Via eTNOs hebben we de gepensioneerden ook betrokken bij dit alles.

Afgelopen najaar zijn we naar alle locaties en alle aangesloten bedrijven gegaan. Tijdens de lunch in de bedrijfskantines hebben we uitgelegd wat er allemaal aanstaande was. Daar was veel belangstelling voor.

Als je als bestuur de moeite doet om zaken begrijpelijk uit te leggen, dan draagt dat bij aan het vertrouwen. We willen zo transparant mogelijk zijn.

Wat speelt er, hoe bereiden we ons voor, welke opties zijn er? Wij geloven in openheid.'

Wat voor vragen kwamen er?

'Vooral technische vragen, want ja, hoe werkt dat pensioen nu precies? Wij vertelden in de sessie wat er gaat veranderen, maar ook wat dat pensioen nu eigenlijk is. Met name dat laatste werd gewaardeerd.

Het pensioenfonds is van ons samen. Het bedrag dat in het fonds zit, intussen € 3 miljard, brengen we samen bijeen en is dus van ons allemaal. Het is niet alleen van de ouderen. Dat benadrukken we graag.

Er kwamen weinig vragen over de verhoging van de pensioenleeftijd naar 67. Dat verbaasde mij. Doordat het opbouwpercentage 1,75% blijft, betekent dit dat je per saldo 13% minder pensioen ontvangt.'

Wat vindt u van de veranderingen?

'Dat de overheid grenzen stelt aan de pensioenopbouw begrijp ik. Pensioen is uitgesteld salaris, waarvan de overheid pas later de belastinginkomsten krijgt. In tijden van schaarste is het begrijpelijk dat de overheid inkomsten naar voren wil halen. Er blijft nog voldoende ruimte over om een goed pensioen op te bouwen.

Ook het nieuwe Financieel Toetsingskader vind ik goed. Het beschermt de jongeren, doordat pensioenen minder snel verhoogd zullen worden onder deze nieuwe regels. Hun angst was toch dat de pot leeg zou zijn als zij met pensioen gaan. Onder de nieuwe regels komen er juist grotere buffers. Overigens had Pensioenfonds TNO al een voorzichtig beleid voor het verhogen van de pensioenen.'

Gaat u zelf doorwerken tot uw 67ste?

'Dat denk ik niet. Ik ben nu 52. Ik heb extra gespaard voor pensioen en hiermee kan ik de periode dat de AOW later ingaat, overbruggen. Ik kan nog steeds met pensioen als ik 65 word.'

Meer weten over uw pensioen?

Ga naar www.pensioenfondstno.nl, laatste nieuws, Brochure: 'Pensioen, hoe is dat nu geregeld?' ■

De wijzigingen per

1 januari 2015

- Pensioen opgebouwd vanaf 1 januari 2015 gaat in principe in als je 67 jaar wordt.
- Is je salaris hoger dan € 100.000, dan bouw je over het meerdere geen pensioen meer op in de pensioenregeling van Pensioenfonds TNO. Je kunt wel meedoen aan een netto-pensioenregeling en aan een risicoverzekering voor het nabestaandenpensioen ingeval van overlijden. ■

Gaat er nog meer veranderen?

Waarschijnlijk wel. Discussies zijn gaande over:

- Een andere grondslag voor het verhogen van pensioen.
- De premie: door het nieuwe Financieel Toetsingskader stijgt de kostprijs van het pensioen fors. Hoeveel wil het bedrijf ervoor betalen?
- De verplichtstelling, de premie, de opbouw: landelijk zijn dit onderwerpen in de Nationale pensioendialoog die staatssecretaris Klijnsma geïnitieerd heeft. ■

Jongeren:

'Geef mij dat geld zelf maar'

Hans Veltman reageert:

'En dan? In landen zonder verplichte pensioenopbouw en ook in Nederland onder zzp'ers zie je dat het geld dan meestal niet aan pensioen besteed wordt. Pensioen is in feite uitgesteld loon. Je krijgt nu wat minder, maar later heb je er wat aan. Zet je het wel zelf opzij voor pensioen, hoeveel levert het dan op? In het pensioenfonds wordt professioneel en met grote bedragen belegd. Het rendement schommelt, maar het was van 2009 tot en met 2014 gemiddeld ruim 11%. Jongeren betalen relatief weinig voor het pensioen, doordat hun salaris nog niet zo hoog is. Alleen over het salaris dat hoger is dan € 28.572 bruto per jaar wordt premie betaald, terwijl er wel pensioen opgebouwd wordt over salaris voor zover dat hoger is dan € 13.819.' ■

*Het zal je maar gebeuren:
Niet meer in staat alle rekeningen te betalen!
Geen geld om op vakantie te gaan!*

Sociaal Personeelsfonds helpt

De stichting TNO Sociaal Personeelsfonds (SPF) ondersteunt al zo'n vijftig jaar TNO collega's, collega's werkzaam bij TNO bedrijven, oud-collega's en gepensioneerden die door sociale of medische omstandigheden in financiële moeilijkheden zijn geraakt. Alle SPF-leden dragen daarvoor een klein steentje bij.

Ondersteuning kan bijvoorbeeld door het verstrekken van renteloze leningen om de maandelijkse lasten te verlichten. Vaak helpt het om een beter overzicht en inzicht te krijgen in uw financiële huishouding om verdere problemen voor te zijn. Het SPF biedt daarvoor een budgetcoach aan, die u bijstaat met het maken van een budgetoverzicht en een goed opgezette administratie.

Op vakantie gaan is tegenwoordig normaal en in het voorjaar zijn velen bezig met de voorbereidingen. Dat is niet voor iedereen betaalbaar. Het SPF ondersteunt ook vakanties voor deelnemers voor wie dit om sociale of medische redenen gewenst is. U kunt een financiële bijdrage aanvragen voor een door uzelf te kiezen vakantie.

Nog geen lid? Een lidmaatschap kost slechts 50 cent per maand. Help nu een ander en word zelf geholpen als dat ooit nodig is.

Meer informatie

Hebt u andere vragen, wilt u lid worden of wilt u een aanvraag doen voor financiële hulp, neem dan contact op met Constant Gevers Deynoot, secretaris. Hij is per e-mail bereikbaar op: constant.geversdeynoot@tno.nl of per post op: TNO Sociaal Personeelsfonds, Postbus 6098, 2600 JA Delft. ■

eTNOs is er voor alle gepensioneerden

Als gepensioneerde heb je maar af te wachten wat er rondom pensioenen en verzekeringen voor je wordt geregeld. Ik hoor nogal eens de vraag wat een vereniging als eTNOs in dat spanningsveld kan betekenen. Het antwoord is eenvoudig: heel veel.

Bestuur, Verantwoordingsorgaan en KNVG

Wij volgen de ontwikkelingen rondom pensioenen nauwgezet bij zowel de pensioenkoopels als de overheid. We hebben een stem in het bestuur van ons Pensioenfonds en drie leden van onze werkgroep Pensioenen maken deel uit van het Verantwoordingsorgaan. De mening van gepensioneerden wordt dus gehoord. Als vereniging hebben we bovendien contacten in bestuurlijk Den Haag via de Koepel van Nederlandse Verenigingen van Gepensioneerden.

Verzekeringen

We praten over verzekeringen met zowel TNO –binnen het totaalpakket– als met Zilveren Kruis Achmea en AON. Via het overleg met Zilveren Kruis krijgen we inzicht in de mogelijkheden die zij bieden binnen onze specifieke wensen. Waar mogelijk helpen wij in individuele gevallen problemen op te lossen. Onze werkgroep Zorg & Welzijn is de expert rondom zorgverzekeringen.

Sociale contacten

Wij merken dat veel collega's het prettig vinden geregeld contact met elkaar te hebben. Onze excursies en themabijskomsten bieden een uitgelezen moment om herinneringen op te halen en nieuwe ideeën te bespreken. Daarnaast proberen wij deze 'uitjes' ook een aardige inhoudelijk kant mee te geven. Soms bezoeken wij alleenstaande oudere collega's.

Voor alle gepensioneerden

eTNOs is ontstaan als vereniging van ex-TNO-ers. Er is veel aandacht voor het verleden van TNO. Maar eTNOs wil de belangen van alle gepensioneerden van Pensioenfonds TNO behartigen. Word lid en help ons meer invloed uit te oefenen. Wij zien u graag op onze bijeenkomsten. De data vindt u op onze website.

eTNOs

Vereniging van ex-TNO-ers
eTNOs bevordert de onderlinge contacten tussen de gepensioneerden van TNO*) en behartigt hun belangen bij het Pensioenfonds TNO, bij TNO en daarbuiten.

www.etnos.nl

**eTNOs komt op
voor uw belang**

**) en aangesloten werkgevers*

Kai Waterreus, voorzitter eTNOs

Verantwoordings- orgaan van start

– een multidisciplinair team

Eind augustus 2014 is het nieuwe verantwoordingsorgaan begonnen.

Pensioenen zijn ingewikkeld en het gaat om veel geld van ons allemaal.

Het verantwoordingsorgaan is een multidisciplinair team dat de beleidskeuzes van het pensioenfonds zo goed mogelijk begeleidt.

We vormen ons een oordeel over beleidskeuzes van het bestuur van het pensioenfonds en geven gevraagd en ongevraagd advies over voorliggende beleidskeuzes. De nadruk ligt daarbij op evenwichtige weging van de keuzes voor alle belanghebbenden.

Er zijn zes nieuw gekozen leden, van de in totaal negen. Na een inwerkperiode waarbij we samen op cursus zijn gegaan en onze voorzitter en secretaris hebben gekozen, zijn we aan de slag gegaan met een werkplan en een afgesproken manier van werken.

We streven ernaar in de fase van begripsvorming al bij beleidskeuzes te worden betrokken. Zo kunnen we ons werk beter doen, wat gezien de huidige ontwikkelingen op het gebied van pensioenen hard nodig is en aansluit bij wat de wetgever van ons verlangt. Tijdens de oordeels- en besluitvorming van een beleidskeuze zijn de taken weer verdeeld: het verantwoordingsorgaan adviseert en het bestuur beslist.

Hoewel er drie vertegenwoordigers van de werknemers, drie van de werkgever en drie van de pensioengerechtigden in het orgaan zitten, hebben we besloten om breed naar de belangen te kijken en niet alleen de belangen van de eigen achterban te behartigen. We hebben daarom de taken verdeeld op basis van expertise: van juridische zaken, pensioenregelingen, financiële aspecten, administratieve organisatie, communicatie en uitbesteding. Deze expertises kunnen bij elke beleidskeuze aan bod komen. Na het vertrek van Malinda Miener per 1 januari neemt daarom Thijs Bonsing het stokje over: de juridische expertise wordt op die manier behouden. We zijn dus echt een TNO-project: een multidisciplinair team met alle benodigde expertise.

Begin december lag de eerste adviesaanvraag voor ons. Dit betrof de pensioenpremie. De sociale partners bepalen het budget voor de arbeidsvoorwaarde pensioen. Het feitelijk vaststellen van de kostendekkende

premie is de verantwoordelijkheid van het pensioenfondsbestuur. Het verantwoordingsorgaan moest advies hierover uitbrengen. Daarbij hebben we meegenomen dat ook de pensioenwet op twee punten is gewijzigd per 1 januari, namelijk de verhoging van de pensioenleeftijd naar 67 jaar en de maximale hoogte van het salaris waarover pensioen mag worden opgebouwd (€ 100.000,-). Dit heeft invloed op de uiteindelijke hoogte van het pensioen en dus op de benodigde pensioenpremie. We hebben een positief advies gegeven, na zorgvuldige afweging van alle belangen en een toets van de financiële aspecten.

Wil je meer weten over de taakverdeling tussen de sociale partners en het pensioenfonds? Lees dan de digitale brochure over pensioen op de website van het fonds. De komende jaren staan er waarschijnlijk meer veranderingen en dus andere beleidskeuzes op de agenda. Mocht u hierover vragen hebben, dan kunt u altijd bij één van ons terecht.

Kees van Strien, Jan Jore, Wilmy Schipper, Stephan Brinkmann, Ton van Strien, Kees Bouman, Pieter Jan Brandenburg, Thijs Bonsing en Mascha van Dort. ■

‘Jongeren willen minder risico, ouderen juist meer’

Hoeveel risico wil jij nemen met je pensioen? Dat heeft Pensioenfonds TNO in 2014 onderzocht. Ruim een kwart van de pensioengerechtigden en van de werknemers van zowel TNO als van de aangesloten organisaties deed aan het onderzoek mee. Frank Phillipson, bestuurslid van Pensioenfonds TNO: ‘De uitkomsten ondersteunen ons beleggingsbeleid.’

In het dagelijks leven werkt Frank Phillipson als wiskundige bij Performance of Networks and Systems; bij het Pensioenfonds TNO vertegenwoordigt hij de werknemers in het bestuur. Zijn taken zijn voor een groot deel financieel gericht: ‘Ik zit onder andere in de Beleggingsadviescommissie en in de commissie Ethisch beleggen.’

Doelstellingen halen

De Beleggingsadviescommissie bekijkt hoe het kapitaal van Pensioenfonds TNO het best belegd kan worden om de doelstellingen te kunnen halen. Phillipson legt uit: 'Het gaat erom dat je bepaalt wat voor een pensioen je wil uitbetalen, wat je ambitie is voor het verhogen van de pensioenen en welke premie je in rekening wilt brengen. Als je dat weet, kun je nagaan hoeveel risico daarbij hoort en of je dat acceptabel vindt. De mate van risico bepaalt voor een groot deel je beleggingsbeleid.'

Jaren geleden werd pensioenfonds al geadviseerd om na te gaan in hoeverre hun achterban bereid was risico te nemen met hun pensioen. Pensioenfonds TNO heeft zich breed georiënteerd als het gaat om het onderzoek dat hiervoor nodig was. Niet alleen is er gekeken naar de aanpak bij andere pensioenfonds die hierin voorop liepen, er is ook contact gelegd met de Erasmus Universiteit. Hier waren academici bezig met dezelfde materie.

Wat wil de achterban?

Uiteindelijk heeft Pensioenfonds TNO zijn eigen onderzoek vorm gegeven. Phillipson: 'We waren benieuwd naar twee dingen: wat wil de achterban nu eigenlijk? En in hoeverre wijkt dat af van hoe we nu beleggen?' Ergens verwachtte hij geen schokkende uitkomsten: 'Het bestuur is al paritair samengesteld. Dat betekent dat alle doelgroepen er al in vertegenwoordigd zijn. Zou de mening van de achterban op die manier niet al voldoende in het beleid versleuteld zitten?'

De resultaten laten een brede spreiding van meningen zien. 'Het onderwerp is complex. Als je hetzelfde op verschillende manieren vraagt, krijg je verschillende antwoorden', zo licht Phillipson toe. Toch is er een rode draad te zien en die is dat de mensen niet veel risico willen nemen. Opzienbarend, omdat bij TNO en de aangesloten organisaties veel hoger opgeleiden werken en deze groep is doorgaans juist bereid om meer risico te nemen.

Jongeren willen minder risico

Tegen de verwachting in waren de jongeren minder bereid om risico te nemen dan de ouderen.

Phillipson: 'De pensioengerechtigden lijken in eerste instantie te gaan voor een grotere kans op een verhoging, waarbij ze de kans op een verlaging vervolgens voor lief nemen. Als we beide aspecten tegen elkaar afzetten kiezen ze echter net voor het omgekeerde. De behoudende houding van de jongeren heeft waarschijnlijk voornamelijk te maken met de onbekendheid met de werking van het pensioen. Als we ze meer informatie geven worden ook zij minder risicomijdend.'

Hij vervolgt: 'De uitkomsten betekenen niet direct iets voor ons beleggingsbeleid. We beleggen enigszins behoudend en dat past bij het beeld dat uit dit onderzoek naar voren komt. Tegelijkertijd moet je ook oppassen met dit soort onderzoeken. Uiteindelijk hebben ook heel veel mensen de vragen niet beantwoord.'

Beter communiceren

Frank Phillipson ziet nog een hele andere uitkomst van het onderzoek: 'En dat is dat we beter en directer moeten communiceren. In het onderzoek is namelijk ook gevraagd om in te schatten hoeveel iemand weet van zijn pensioen. En dan zie je dat heel veel mensen hun kennis heel laag inschatten. Ook zie je dat die kennis stijgt met de jaren.'

Toen het afgelopen najaar op alle locaties en aangesloten bedrijven tijdens de lunchsessies werden georganiseerd over pensioen, was basale uitleg over dat pensioen dan ook een belangrijk onderdeel: 'Een vijfde van de mensen heeft deze sessies bezocht. Dat is mooi, maar 80% kwam dus niet. Als ik vroeg waarom iemand niet kwam, hoorde ik vaker: "Pensioen is ver weg en als ik zo ver ben, is er toch niets meer over." Die houding wil ik doorbreken.'

30% minder pensioen?

In het verlengde daarvan klinkt ook de roep om een eigen pot met geld. Daar ziet Phillipson geen voordeel in: 'Realiseer je dat dat betekent dat je 30% minder pensioen zult hebben. Simpelweg doordat je in het fonds tot in lengte van jaren risico kunt blijven nemen met het hele kapitaal. Als privé persoon kun je dat vanaf je vijftigste niet meer doen. Als de wetgever de regels daarvoor verandert zal het bestuur dat natuurlijk heroverwegen.'

Over 2014 haalde Pensioenfonds TNO een prachtig rendement op zijn beleggingen van ruim 20%. 'Dat komt vooral door de obligaties, die op dit moment, met name door de extreem lage rente, enorm in waarde zijn gestegen' geeft Phillipson aan. 'Dit rendement zullen we in 2015 niet halen, maar 2014 is wel een mooi beleggingsjaar geweest.'

Beleggen in hypotheek

Welke beleggingscategorieën voegen nog iets toe? Dat is de actuele vraag voor de Beleggingsadviescommissie. Voorlopig is die beantwoord door obligaties deels te verlaten en in te stappen in een hypotheekfonds. Phillipson: 'Dat biedt een ander rendement met een hoge zekerheid. Het komt ook tegemoet aan de roep van deelnemers om meer te investeren in Nederland.' ■

Hoe beleg je ethisch verantwoord?

Frank Phillipson: 'De commissie Ethisch beleggen adviseert het bestuur. Het begint voor ons met te bepalen in welke ondernemingen of landen we in elk geval niet willen investeren. Criteria zijn bijvoorbeeld of een onderneming zich houdt aan de principes voor goed bestuur, of er kinderarbeid uitgesloten is en of vakbonden toegang hebben tot het bedrijf.'

Je kunt ook kijken naar welk bedrijf je wilt stimuleren. En gaat dat dan ten laste van je rendement? Kun je dat verantwoorden? Wat slecht is, is vaak wel duidelijk, maar wat is goed?'

Het bestuur overweegt een nieuw onderzoek naar de houding van deelnemers ten opzichte van het ethisch beleggen. ■

Kwartaalbericht: Vierde kwartaal 2014

	Ultimo 2014
Dekkingsgraad:	114,0%
Belegd vermogen:	€ 3,044 miljard
Rendement:	20,42%

Alle belangrijke beleggingscategorieën droegen bij aan het rendement van 20,42% in 2014.

De dekkingsgraad is ultimo 2014 uitgekomen op afgerond 114,0%. Dit is 3,9 procentpunten hoger dan eind 2013. Redenen voor deze stijging zijn enerzijds de goede beleggingsresultaten, anderzijds het feit dat de stijging van pensioenverplichtingen kon worden geremd op grond van een bijstelling van de levensverwachting van het deelnemersbestand van SPTNO.

Nadere toelichting

Bezittingen

Per saldo steeg de waarde van de bezittingen van € 2,576 miljard eind 2013 naar afgerond € 3,044 miljard eind 2014; een stijging van € 468 miljoen.

De obligatieportefeuille, zijnde ca. 60% van het belegd vermogen, heeft fors bijgedragen aan het behaalde resultaat. Beleggers kochten gedurende 2014 massaal obligaties hetgeen leidde tot oplopende koersen en dalende rentes. De geringe vergoeding op obligaties zorgde er tegelijkertijd voor dat beleggers in hun zoektocht naar rendement aandelen en andere zakelijke waarden zoals Private Equity en vastgoed kochten.

Verplichtingen

De marktwaarde van de verplichtingen is eind 2014 uitgekomen op afgerond € 2,671 miljard. Ten opzichte van de stand van eind 2013 (€ 2,339 miljard) komt dit overeen met een stijging van € 332 miljoen.

De daling van de rente is debet aan het feit dat de pensioenverplichtingen flink stegen in de 2014. Door pensioenadministrateur AZL is berekend dat de levensverwachting bij de TNO-populatie lager uitkomt dan tot dusver werd ingecalculerd. Dit leidde tot een neerwaartse aanpassing van de waarde van de pensioenverplichtingen met ca. 2,5% ten opzichte van eerdere schattingen.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad –de verhouding tussen de bezittingen en de verplichtingen– is eind 2014 uitgekomen op 114,0% versus 110,1% eind 2013.

Dekkingsgraad-ontwikkeling

Scan de QR-code voor de meest actuele dekkingsgraad of ga naar:

www.pensioenfondstno.nl/pensioenservice/dekkingsgraad.

Beleggingsrendementen

Alle beleggingscategorieën wisten het jaar af te sluiten met een positief rendement.

De beslissing om de US Dollar, Britse Pond en Japanse Yen gedeeltelijk af te dekken, leverde een negatieve bijdrage van 1,92% aan het totaalrendement. De daling van de swaprente resulteerde in een positieve contributie aan het totaalrendement van 5,81% in de overeenkomstige periode.

Onderstaand de rendementen van de belangrijkste beleggingscategorieën in 2014:

Beleggings-categorieën	Rendementen 2014
Aandelen	+14,85%
Obligaties	+18,35%
Vastgoed	+9,52%
Private Equity	+19,04%
Subtotaal excl. overlays	+16,53%
Bijdrage risico-afdekking	
Valuta-overlay	-1,92%
Rente-overlay	+5,81%
Totaal resultaat incl. overlays	+20,42%

nFTK

Op 1 januari 2015 heeft een nieuw Financieel Toetsingskader (nFTK) zijn intrede gedaan. De nieuwe spelregels dienen bij te dragen aan de stabiliteit en de financiële houdbaarheid van het Nederlandse pensioenstelsel.

Vanaf die datum komt de door DNB voorgeschreven 3-maands middeling van de wettelijk te hanteren rente bij de berekening van de pensioenverplichtingen, te vervallen. Het dempende effect dat hiervan uitging op de dekkingsgraad is vervangen doordat pensioenfondsen vanaf 1 januari mogen uitgaan van de gemiddelde dekkingsgraad over de laatste 12 maanden. Deze gemiddelde dekkingsgraad wordt de beleidsdekkingsgraad genoemd.

Marktontwikkelingen

De financiële markten waren begin 2015 in de ban van de deflatiedreiging –niet in de laatste plaats vanwege de forse daling van de olieprijs–, het mogelijk opkopen van staatsobligaties door de ECB en de aanstaande verkiezingen in Griekenland.

De kans dat obligatiemarkten in 2015 een vergelijkbaar rendement zullen laten zien als in 2014, wordt onmogelijk geacht. Immers, een daling van de markrente in dezelfde omvang als die zich in 2014 heeft voorgedaan, is namelijk vrijwel uitgesloten. Een consolidatie rond de huidige niveaus lijkt aannemelijker.

Of aandelen de positieve trend van de afgelopen jaren in 2015 eveneens kunnen voortzetten, valt ook te bezien. Overwaarderingsdreigen als de economische groeiverwachtingen te rooskleurig blijken. Ingeval van deflatie, zullen de groeiramingen naar beneden dienen te worden bijgesteld, ook die van de bedrijfswinsten. ■

Overleden pensioengerechtigden

Naam	Woonplaats	Leeftijd	Naam	Woonplaats	Leeftijd
juni 2014			oktober 2014		
Mw A.M. de Snoo-de Klerk	Rotterdam	93	Mw H.J. van Arnhem-Scheepmaker	Uden	89
G.H. Kersten	Rotterdam	95	W. Brouwer	Rijswijk	87
Mw J. Passchier-Israel	's-Gravenhage	87	Mw R.A. van Straten-Stikkelorum	Rotterdam	86
G.H. Nijhof	Hengelo	84	Mw E.I.R. Haller	's-Gravenhage	91
E. Mot	Ugchelen	80	G.P. Boetselaers	Voorburg	85
			Mw C.M. van Schaick-van Rooijen	Pynacker	92
juli 2014			Mw S. Stomphorst	Ede	62
S. van Straten	Zeist	82	T.J. Buma	Leeuwarden	85
Mw M. van Veldhuizen-Jansen Manenschijn	Pynacker	89	W. van Zwam	Nieuwegein	86
G. Vossers	Reeuwijk	87	Mw E. Ehrenburg-Pinto	Amstelveen	90
J. Elkerbout	Rotterdam	97	K. Vos	Zaamslag	69
Mw M. Lebbing-de Jager	Amstelveen	74	F.E. van Wely	Alicante Spanje	79
J. Bon	Velsen Zuid	77	Mw A. de Haan-Luimstra	Utrecht	88
Mw H.F.M. Virgin	Geestacht Duitsland	89	J.A. Ideler	Zwolle	92
J. Tromp	Oudemirdum	79			
E.T. de Goede	Vlaardingen	84	november 2014		
W.S.M. van Heumen	Amstelveen	86	Mw W. Albers-Wolven	Wageningen	77
Mw M.D. Kuiper-Schrooder	Bergen	85	A. Zikken	Vasse	68
K. Meurs	Oceanside CA Verenigde Staten	90	Mw D. Bruijn	Shrewsbury PA Verenigde Staten	88
J.J. Beck	Nootdorp	92	Mw N.A. van Dommelen-Brandsma	Leerdam	91
J. Konings	Zevenbergen	84	J.E. Tol	Delft	80
Mw M.A.T. Holleman-Kikkert	Son	89	H.J.M. van Gorcom	Maastricht	89
			J.C. Oosthoek	's-Gravenhage	70
augustus 2014			J.H. van Wijk	Lienden	79
T.A.F. Simonis	's-Gravenhage	68	Mw H.W. Groen-Jansen	Amsterdam	79
L. de Vries	Sevilla Spanje	67	Mw J. Kok-van Buren	Berkel en Rodenrijs	82
H.B. Kanter	Groningen	75	Mw C.A. Ziedses Des Planten-Laffra	Bilthoven	92
Mw H. Dessauvagie	Laren	81	Mw M.J. Meinardi-Hooper	's-Gravenhage	85
W.O.C. Magnus	Bloemendaal	101	C.M. van Olst	Lelystad	67
Mw T.W. Rozenboom-Scheeren	Renkum	76	J. Remmelts	Epe	90
P.C. van der Lugt	Rijswijk	89	Mw H.A.H. Egmond-Bender	Vries	98
H. Palm	Zoetermeer	68	A.J. Hellings	Wageningen	93
P.J. Jansen	Eexterzandvoort	88	Mw M.N. Ho-Chang	Wageningen	86
Mw C. van Bochove-Huisman	Ochten	90	Mw F. Assies-Nijmeijer	Ede	67
Mw E. Dijkstra-de Vries	Lienden	94	Mw H.N. Thung-Liem	Rijswijk	87
Mw H.E.G.M. de Haan-Peek	Rotterdam	85	F.F. Kuijman	Pynacker	74
A.G. Hofman	Rotterdam	81	H. de Nooij	Leiden	87
C. Veldt	Ugchelen	81	Mw T. van Duin-Verloop	Noordwijk	84
W. van Roekel	Heesum	91	Mw P.J. Hagen-van Tricht	Bennekom	86
B.P. Lindeijer	Krimpen ad IJssel	71	W. Gemert	Ochten	78
Mw C.J. Joosting-Vink	Voorburg	82			
Mw H.E. van Schie-van der Wolff	Maassluis	87	december 2014		
september 2014			Mw A.B. Vorrink-Bohm	Castricum	84
Mw H. van der Burg-Post	Delft	87	B.J. Tinbergen	Oss	80
E.P. van der Wenden	Delft	91	B.G. Reijs	Wapenveld	79
O.C. Spoelstra	Heerlen	92	Mw A.A.M. van Yperen-Waser	Delft	86
K.H. Wesseling	's-Gravenhage	79	A.P. Voskamp	Driebergen-Rijsenburg	75
Mw A. Krul-de Wit	Delft	94	Mw M.J. Achterberg-Gerritsen	Nieuwegein	95
J. Koloc	Praag Tjechië	94	Mw C.G. van der Valk-Schapers	Delft	91
Mw J. van Vliet-van Noppen	Voorschoten	87	Mw C. van der Schalie	Almelo	98
Mw I.B. van Dijk-Wielinga	Colmschate	91	J.H. Mendels	Doorn	92
Mw E.A.A. de Jong-van der Ploeg	Almere	84	Mw M.C.M. Bakker	Amersfoort	61
Mw H.R.E. Schuit	Leidschendam	95	Mw A.B.A. de Haas-de Ridder	Utrecht	91
T.A.J.A. Roos	Leidschendam	82	D.W. Scholte Ubijng	Berg en Dal	85
J. Neve	Almelo	77	J.H.F.M. Vencken	Apeldoorn	72
J.W. van der Slikke	's-Gravenhage	88	W.F.T. Schmit	Rijswijk	74
Mw E.E.M. Al	Apeldoorn	79	Mw C. Loomans-Zuiderwijk	Delfgauw	83
Mw F. Monroy-Voogd	Amsterdam	90	F.H. Jansen	's-Gravenhage	93
A.C. Verhoeven	Zoetermeer	89	Mw A.M. van Dijk-Lamers	Delft	81
F.A. Flippo	Nijmegen	81	Mw. C.A. Wijntjes	's-Gravenhage	88
Mw A. Drijfhout-Huseman	Groningen	86			
J.A. Oosterhof	Groningen	80			
Mw S. Wetzel-Limbosch	Apeldoorn	89			
W.J. van Gessel	Haulerwijk	65			

Kort nieuws

Nancy Westerlaken nieuw bestuurslid van pfTNO

Op onze oproep in november 2014 tot kandidaatstelling voor de vacante werknemerszetel in het bestuur van het pensioenfonds, reageerden twee personen. Het huidige bestuur heeft beide kandidaten gesproken. Op basis van dat gesprek besloot een van de twee zich terug te trekken. Dat betekent dat, onder voorbehoud van goedkeuring door De Nederlandsche Bank, Nancy Westerlaken wordt benoemd als nieuw bestuurslid van het pensioenfonds. In een volgende editie van Life&Pension laten we haar uitgebreider aan het woord.

Hoe weet ik hoeveel pensioen ik heb opgebouwd bij Pensioenfonds TNO?

Vóór 1 april aanstaande verstrekt PensioenfondsTNO aan alle actieve deelnemers en gepensioneerden het Uniform Pensioenoverzicht (UPO). In dit overzicht ziet u hoeveel pensioen u bij PensioenfondsTNO heeft opgebouwd en hoeveel u ontvangt als uw situatie niet verandert. In het UPO staan de bruto bedragen die u ontvangt bij pensionering en arbeidsongeschiktheid en het pensioen voor uw partner/kinderen als u overlijdt.

Pensioen, hoe is dat nu geregeld? Lees de brochure!

In de tweede helft van 2014 organiseerde het bestuur van PensioenfondsTNO ongeveer 25 pensioen-presentaties voor TNO en aangesloten ondernemingen. De opkomst was ver boven verwachting. Wilt u de informatie nog een keer nalezen, of kon u niet bij de presentatie aanwezig zijn? Bekijk dan de digitale brochure op www.pensioenfondstno.nl.

Betaaldata pensioen 2015

Uw pensioen wordt op de 23ste van elke maand op uw rekening bijgeschreven. Dat gebeurt in de loop van de dag. Valt de 23ste in een weekend, dan is de betaling op de vrijdag ervoor. Voor 2015 is dat als volgt:

23 februari	21 augustus
23 maart	23 september
23 april	23 oktober
22 mei	23 november
23 juni	21 december
23 juli	

Ontvangt u pensioen in het buitenland, dan duurt het langer voordat uw pensioen op uw rekening is bijgeschreven. De bedoeling is: vóór het einde van de maand of bij kwartaalbetaling vóór het einde van het kwartaal.

Wijziging pensioenregeling 2015

Waarom is de pensioenregeling van pfTNO gewijzigd? Wat betekent dat voor u?

Hans Veltman legt het uit op de pagina's 4 en 5.

Verantwoordingsorgaan

Hoe zijn de eerste ervaringen van het nieuwe Verantwoordingsorgaan? Op pagina 7 vindt u het verslag.

Pensioen en risico

Hoeveel risico wilt u lopen met uw pensioen? PensioenfondsTNO deed onderzoek. Lees het interview met Frank Phillipson op de pagina's 8 en 9.

Verhoging pensioen(aanspraken)

PensioenfondsTNO behaalde in 2014 door een uitstekend rendement van 20,4% op de beleggingen een dekkingsgraad die naar verwachting uit zal komen op circa 114%. Daarom heeft het bestuur besloten uw opgebouwde pensioenaanspraken ultimo 2014 te verhogen met 0,17%. Dit is conform de indexatiestafel 17% van de algemene salarismaatregel van TNO per 1 januari 2015 van 1%.

Geniet u al van uw pensioen? Dan gaat uw maandelijkse bruto uitkering omhoog met 0,17%. Let wel: deze verhoging is geen automatisme. Het bestuur besluit jaarlijks, afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds, of een verhoging van uw pensioenaanspraken of uw pensioenuitkering mogelijk is. We zijn blij dat we dit jaar een positief besluit hebben kunnen nemen, maar dat betekent niet dat dat voor de komende jaren hetzelfde zal zijn.

Stichting Pensioenfonds TNO
Laan van Zuid Hoorn 165
2289 DD Rijswijk
Postbus 7018
2280 KA Rijswijk

Telefoon: 070 4138602
Telefax: 070 4138620
E-mail: info@sp.tno.nl
Website: www.pensioenfondstno.nl
Pensioenuitvoering AZL N.V.